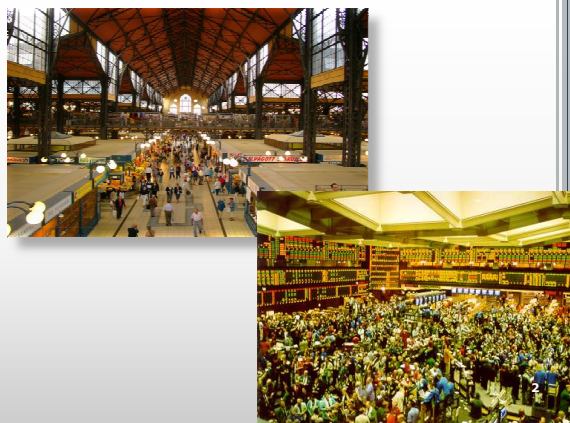

KONCENTRÁLT PIACOK

KONCENTRÁLT PIAC FOGALMA

- meghatározott termékekből
- meghatározott helyen
- meghatározott időben
- a kereslet és a kínálat találkozik

Törzskönyv

3

KONCENTRÁLT PIAC- TÍPUSOK

- ➡ tőzsde (börze)
- ➡ árverés (aukció)
- ➡ versenytárgyalás

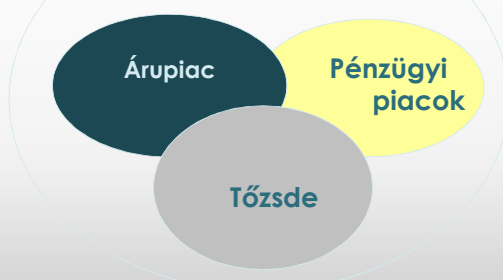
Törzskönyv

4

TŐZSDE

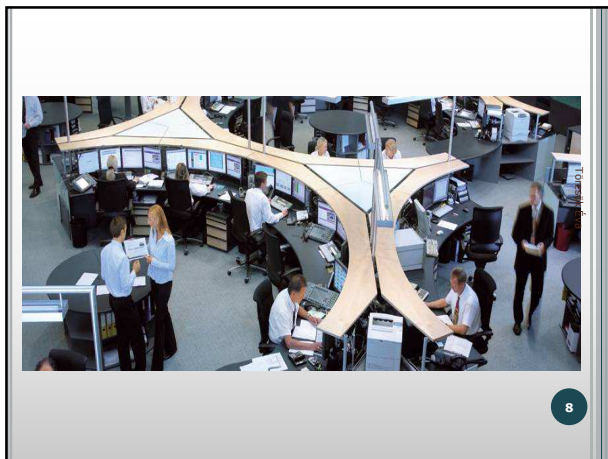

PIACOK

Törzskönyv

6

TŐZSDE FOGALMA

Olyan szervezett piac, ahol

- értékpapírok,
- valuták és
- helyettesíthető tömegárúk nyilvános adásvétele folyik ellenőrzött körülmények között.

Törzskönyv

9

ELNEVEZÉS

- Magyarországon a tőzsde szót a nyelvújításkor alkották meg a régi "marhakereskedő" jelentésű tőzser szó tövéből, amely kereskedést jelentett, s ehhez fűzték a "de" (valamilyen helyiséget jelentő) képzőt.
- A tőzsdét a szeszélyessége miatt nőnemű szóval jelölik több idegen nyelvben: Die Börse, la bourse, la borsa, le bolsa stb.

Törzskönyv

10

A TŐZSDE ELNEVEZÉS

- A börze elnevezés eredete vitatott.
- Egyesek szerint a latin bursa szóból (a francia bourse, német Börse, jelentése: pénztárca) származtatják,
- Mások a Bruges-ben élt kereskedő család "van der Burdse" nevű fogadójának nevéből eredeztetik, ahol a kereskedők találkoztak (címere három erszényt ábrázolt),
- Megint mások az antwerpeni Bersenstraat utcára gondolnak, ahol a kereskedők rendszeresen összejöttek.

Törzskönyv

11

TŐZSDÉK KIALAKULÁSA

- A 13.-14. századi vásárok (Genova, Velence)
- Legelső tőzsde: 13. sz. Brügge
- 15. sz. Antwerpen
- Tőzsdék alapítási évei:
Frankfurt 1584, Amszterdam 1611,
Koppenhága 1684, Berlin 1717, Párizs 1724,
Bécs 1771, New York 1792, Brüsszel 1801,
London 1802, Madrid 1831, Sydney 1834,
Torontó 1852, Zürich 1877, Tokió 1878

Törzskönyv

12

BUDAPESTI TŐZSDE

- o A Budapesti Áru- és Értéktőzsde **1864-ben** nyílt meg és 1948-ig működött.
- o A Budapesti Értéktőzsde **1990. június 21-én** nyílt meg.

Törzsk Éva

13

A TŐZSDEI KERESKEDELEM SZABÁLYAI

- o **Tőzsdetörvény** határozza meg a jogi alapokat.
- o A **tőzsdeszabályzat** az egyes tőzsdéken rögzíti:
 - a tőzsde szervezeteit és vezetését,
 - a tőzsdécikkek körét,
 - a tagság feltételeit,
 - az árfolyamjegyzés szabályait

Törzsk Éva

14

TŐZSDÉK CSOPORTOSÍTÁSA

- ➡ jogi szempontból
- ➡ tevékenységi kör
- ➡ kereskedési rendszer szerint

Törzsk Éva

15

TŐZSDÉK JOGI SZEMPONTBÓL

- ➡ **Angol – amerikai** típusú (magánjogi)
- ➡ **Kontinentális** (európai, közjogi)

Törzsk Éva

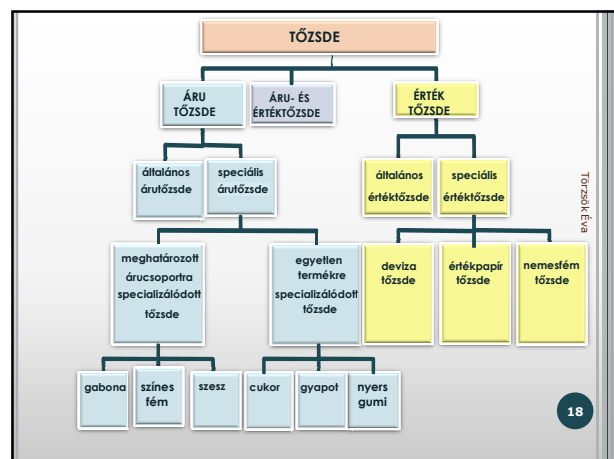
16

TŐZSDÉK TEVÉKENYSÉG SZERINT

- ➡ árutőzsde
- ➡ értéktőzsde
- ➡ általános tőzsde: áru és érték tőzsde

Törzsk Éva

17

Törzsk Éva

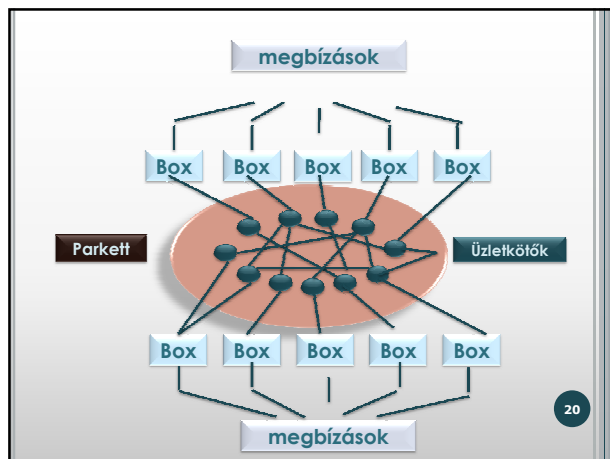
18

KERESKEDÉSI RENDSZER SZERINT

- ➡ nyílt kikiáltásos kereskedelem
- ➡ elektronikus távkereskedés

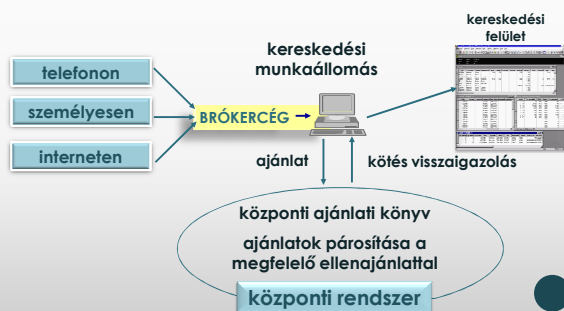
Törzsk Éva

19

20

ELEKTRONIKUS TÁVKERESKEDÉS

21

TŐZSDE ELŐNYEI

- o koncentráció
- o alacsonyabb tranzakciós költségek
- o átlátható szabályrendszer
- o információs központ
- o gyorsaság
- o likviditás

22

ÁRUTŐZSDÉK JELLEMZŐI

- o **helyettesíthető tömegáruk** adásvételének helyszíne
- o szigorú szabályok (tőzsdei szokványok) szerint működik
- o kialakult szervezet

Törzsk Éva

23

HELYETTESÍTHETŐ TÖMEGÁRU

- o Az áru minőségét **minőségi szokványok** rögzítik
- o Az áru minősége az áru jelenléte nélkül is ismert
- o Az áru egyes tételei egymással felcserélhetők

Törzsk Éva

24

TŐZSDEI SZOKVÁNYOK

Az adott tőzsde kialakult és írásban rögzített szabályai:

- általános üzletmenet szabályai
- minőségi szokványok
- kontraktusok (szabvány szerződéstervezetek)

Törzsk Éva

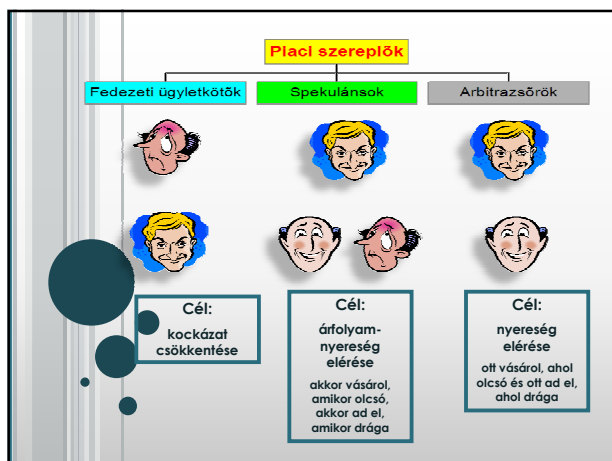
25

TŐZSDEI SZEREPLŐK

- Tőzsdetagok
- Tőzsdei vezetőség
- Tőzsdei brókerek
- Egyéb szervezetek (pl. etikai bizottság, árfolyamjegyző testület)
- Elszámoló (klíring) ház

Törzsk Éva

26

TŐZSDEI ÁRFOLYAM

A tőzsdén forgalomba kerülő tőzsdecikkek kereslet-kínálat hatására kialakuló ára.

Árfolyamtípusok:

- **hivatalos:** a tőzsdén bevezetett termékekre tőzsdeidőben létesített kötések árai.
- **nem hivatalos:** olyan termékek árai, amelyek vagy nincsenek a tőzsdére bevezetve, vagy az üzletet nem a tőzsdei üzletkötési teremben kötötték.

Törzsk Éva

28

TŐZSDEI ÁRFOLYAM

- A teljesítés időpontja szerint:
 - **prompt**
 - **termin** árfolyamok.
- Az üzletkötés fázisai alapján:
 - **keresleti**
 - **kínálati** árfolyam.
- Az ügyletkötés időpontja szerint:
 - **nyitó**
 - **záró** árfolyam

Törzsk Éva

29

TŐZSDEI ÁRFOLYAM

A tőzsdei árfolyamok fő irányzatai:

- **emelkedő:** hossz (hausse, bullish, fest), élénk piac (bull)
- **csökkenő:** bessz (baisse, bearish, faul), lanya pia (bear)
- **stagnáló**

Törzsk Éva

30

TŐZSDEI KONTRAKTUSOK

- o Szabvány szerződéstervezetek, ahol az állandó feltételek előre rögzítettek.
- o Konkrét ügyletkötésnél kiegészül:
 - a mennyiséggel
 - az árral
 - a teljesítés időpontjával

Törzsk Éva

31

TŐZSDEI ÜGYLETEK CSOPORTOSÍTÁSA

- ➡ Az ügyletkötés **célja** szerint
- ➡ Az ügyletkötés **időpontja** szerint

Törzsk Éva

A TELJESÍTÉS IDŐPONTJA SZERINT

- ➡ prompt (azonnali)
- ➡ termin (határidős) ügyletek

Törzsk Éva

33

PROMPT ÜGYLET

- o Az adás-vételi ügyletek megkötése és a teljesítés nem szakad el egymástól.
- o A teljesítés ideje tőzsdénként szabályozott, maximum néhány nap.
- o Rendszerint effektív ügyletek.
- o De: az **arbitrage ügylet** két különböző tőzsde adott időpontban lévő árfolyamainak különbözetén alapul.

Törzsk Éva

34

TERMIN ÜGYLET

- o **oldőben elvállik a szerződéskötés és a teljesítés időpontja.** Határidőre olyasmint is eladhatunk, ami nincs a birtokunkban.
- o A teljesítési **határidők a tőzsdei szokványokban** szabályozottak.
- o Lehetnek effektív és spekulatív ügyletek is.

Törzsk Éva

35

AZ ÜGYLET CÉLJA SZERINT

- ➡ tényleges (effektív)
- ➡ spekulatív
- ➡ fedezeti (hedge)

Törzsk Éva

36

EFFEKTÍV ÜGYLET

Az ügyletkötés célja:

- o eladó esetében az ügylet tárgyát képező **áru tényleges leszállítása,**
- o vevő esetében a **fizikai áru tényleges átvétele.**

Törzsk Éva

37

SPEKULATÍV ÜGYLET

Az ügyletkötés célja:

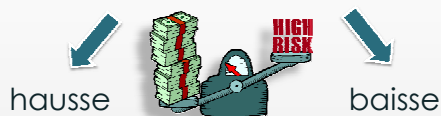
adott tőzsdecikk két időpont közötti árfolyamkülönbsége révén **profitszerzés.**

Törzsk Éva

38

SPEKULATÍV ÜGYLETEK TIPUSAI

Alapügyletek

Opciós ügyletek

Törzsk Éva

39

HAUSSE ÜGYLET

- o A spekuláns **árfolyam emelkedésre számít, határidős vételi ügyletet köt** termin áron.
- o A későbbi napi áron **eladással zárja** le műveletét.
- o Az ügyletkötés napi termin és a lejáratkori napi ár különbsége nyereséget (vagy veszteséget) eredményez.

40

BAISSE ÜGYLET

- o A spekuláns **árfolyam csökkenésre számít, határidős eladási ügyletet köt** termin áron.
- o A későbbi napi áron **vétellel zárja** le műveletét.
- o Az ügyletkötés napi termin és a lejáratkori napi ár különbsége nyereséget (vagy veszteséget) eredményez.

41

OPCIÓS ÜGYLETEK

- o Az „óvatos” spekuláns ügyletkötése
- o **Opciós díj** megfizetése ellenében választási lehetőséget kap: **lejáratkor realizálja eredeti ügyletkötési szándékát, vagy visszalép.**
- o Visszalépés esetén maximális veszteség az opciós díj összege.

Törzsk Éva

42

OPCIÓS ÜGYLETEK

o **vételi opció** (call option): a másik fél (az opció kiírója) eladási kötelezettséget vállal

o **eladási opció** (put option): az opció kiírója vásárlási kötelezettséget vállal

43

OPCIÓS ÜGYLETEK

Két csoport, attól függően, hogy a jogosult mikor élhet opciós jogával:

o **okizárólag** lejáratkor: **európai** típusú

o **lejárattig** bármikor: **amerikai** típusú

44

OPCIÓS ÜGYLETEK

- o A jogosult pozíciója **long pozíció**, a kötelezett pozíciója **short pozíció**.
- o Négyféle pozíció különböztethető meg:
 - **vételi jog** (LC, long call)
 - **eladási kötelezettség** (SC, short call)
 - **eladási jog** (LP, long put)
 - **vételi kötelezettség** (SP, short put)

45

FEDEZETI (HEDGE) ÜGYLET

- o Célja: tőzsdén kívüli ügyleténél kalkulált nyereségének védelme a tőzsdei árfolyamváltozás miatti veszteségtől.
- o Fedezetként spekulációs ügyletet köt.
- o Olyan irányban spekulál, amilyen irányú árváltozástól védeni akarja magát.

46

ELSZÁMOLÓ HÁZ

- o A vételi és az eladási pozícióban levők nem egymással, hanem az elszámoló házzal állnak kapcsolatban.
- o A vevővel szemben eladóként, az eladóval szemben vevőként viselkedik. (Szállítania kell a vevői pozícióban levő, és fizetnie az eladói pozícióban levő számára.)

47

NAPI ELSZÁMOLÁS

- o **Letéti számla**: fedezeti számla, biztosítja, hogy a spekulánsok megfeleljenek a határidős ügyleteik kötelezettségeinek
- o Az elszámoló ház minden pozíció után **naponta elszámolja** a profitot illetve a veszteséget.
- o **Letétfeltöltési felszólítás**

48

NYITOTT POZÍCIÓ LEZÁRÁSA

- ➡ Ellentétes irányú ügylet
- ➡ (reversing trade)
- ➡ Tényleges áruszállítás a tőzsde raktárába
- ➡ Tényleges áruátvétel a tőzsde raktárából

Törzskönyv

49

ÁRUTŐZSDÉK A VILÁGBAN

- **Európai tőzsde:** 71 tőzsde
- **Észak-amerikai tőzsde:** 33 tőzsde
- **Ázsiai tőzsde:** 83 tőzsde
- **Dél-amerikai tőzsde:** 16 tőzsde
- **Afrikai tőzsde:** 25 tőzsde
- **Óceániai tőzsde:** 7 tőzsde

A világon 128 országban összesen 235 tőzsde található

<http://www.tozsdeiskola.hu/tozsdek/tozsde-vilag-tozsdei.html#n1#n1>

50

ÉRTÉKTŐZSDÉK A VILÁGBAN

- **Európai tőzsde:** 38 tőzsde
- **Észak-amerikai tőzsde:** 11 tőzsde
- **Ázsiai tőzsde:** 12 tőzsde
- **Dél-amerikai tőzsde:** 9 tőzsde
- **Afrikai tőzsde:** 8 tőzsde
- **Óceániai tőzsde:** 7 tőzsde

A világon 75 országban összesen 85 tőzsde található.

<http://www.tozsdeiskola.hu/>

Törzskönyv

51

52

A MAGYAR TŐZSDE TÖRTÉNETE

- A hazai tőzsde gondolata 1854-ben a budapesti Lloyd Társulatnál
- Ferenc József 1864-ben elrendelte, hogy a birodalom nagyobb városaiban tőzsdét állítsanak fel.
- Magyarországon az első tőzsde megnyitása **1864. januárjában.**

Törzskönyv

53

MAGYAR TŐZSDETÖRTÉNET

- 1853 Gabonacsarnok néven először az árutőzsde jött létre
- 1864. jan.18. **Pesti Áru- és Értéktőzsde** (alapítás évében 21részvény)
- 1873: tőzsdekrach
- A századfordulón Európa 4. legnagyobb tőzsdéje

Törzskönyv

54

Az egykori Lloyd-palota

A VILÁG NÉHÁNY ISMERTEBB TŐZSDEINDEXE

- o **DJIA – Dow Jones Industrial Average** – 1884-ben publikálták először a New Yorki Tőzsde irányadó indexét. 1928 óta 30 részvény alapján számolják.
- o **DJTA-** (közlekedési átlag) 20 szállítmányozó cég részvényei szerepelnek benne
- o **DJUA** – 15 szolgáltató cég papírjait tartalmazza (gáz, elektromos áram stb.)
- o **Standard & Poor's 500** – 500 amerikai cég papírjait tartalmazza.
- o **NYSE** – New York Stock Exchange – az összes jegyzett részvényt tartalmazza, csak az árváltozásokat tükrözi

Tőzsde Éva

57

HASZNOS INFORMÁCIÓK

- o Magyar tőzsde: <http://www.bet.hu/>
- o Keler Rt.: <http://www.keler.hu/>
- o <http://www.tozsdeforum.hu/>
- o <http://tozsdetanfolyam.hu/>
- o <http://www.wienerbourse.at/beginner/lexicon/>
- o <http://miau.gau.hu/miau/10/tozsde/kulftozs.htm>

Tőzsde Éva

58

A MAGYAR TŐZSDE JELENLEG

Részvény szekció
[Részvények](#)
[Befektetési jegyek](#)
[ETF](#)
[Certifikátok](#)
[Kárpótlási jegyek](#)

Áru szekció
[Azonnali termékek](#)
[Határidős termékek](#)
[Opciók termékek](#)
[Egyéb termékek](#)

Hitelpapír szekció
[Állampapírok](#)
[Jelzáloglevelek](#)
[Vállalati kötvények](#)

Származékos szekció
[Határidős termékek](#)
[Opciók termékek](#)

Szabadpiaci szekció
[Szabadpiaci termékek](#)
[Közraktári jegyek](#)

Tőzsde Éva

59

ÁRVERÉS (AUKCIÓ)

ÁRVERÉS (AUKCIÓ)

- Árverések típusai
- Tömegáruk árverései
- Az árverés előkészítése
- Az ár kialakításának módjai
- Az árverezettő társaság

Törzsk Éva

61

ÁRVERÉSEK TÍPUSAI

- **Áru jellege:**
 - műkincsek
 - tömegáruk egyedi sajátosságokkal
- **Árverést rendező:**
 - árverezettő társaság
 - bíróság (kényszerárverés)
- **Gyakoriság:**
 - eseti
 - rendszeres időközönként

Törzsk Éva

62

ÁRU MEGTEKINTHETŐSÉGE

- Egyedi termékek: mindig
- Tömegáruk: homogén minőségi tételekből **minta** jelen van, de az egész tétel is megtekinthető
- **Katalógusok**

Törzsk Éva

63

ÁRKIALAKÍTÁS

- Minimális kikiáltási ár
➡ **licitálás**
- Magas kikiáltási ár
➡ **árlejtés**
- **óírásbeli** vásárlási ajánlattétel

Törzsk Éva

64

VERSENYTÁRGYALÁS

VERSENYTÁRGYALÁS

- Versenytárgyalás célja
- Tipikus termékek, tevékenységek
- A versenytárgyalás előkészítése
- Tenderfüzet jelentősége
- Részvétel a versenytárgyaláson
- Bánatpénz fizetése
- Versenytárgyalási határidők

Törzsk Éva

66

VERSENYTÁRGYALÁS

- Versenytárgyalás lefolytatása
- Eredményhirdetés – teljesítés
- Garanciák
- Versenytárgyalás és a közbeszerzés
- Az EU közbeszerzési szabályai
- SIMAP – TED információk
- A magyar közbeszerzési törvény
- Közbeszerzési hatóságok
- A WTO szabályozása

Törzsök Éva

67

INFORMÁCIÓK

- **WTO:** Agreement on Government Procurement (GPA - Kormánybeszerzési Megállapodás)
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gpr-94_e.pdf
- **Európai Unió:**
http://www.simap.europa.eu/index_hu.htm
- **Magyarország:**
<http://www.kozbeszerzes.hu/>

Törzsök Éva

